

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA TA'LIMI
JARAYONIDA KREATIV YONDASHUVNING PEDAGOGIK
AHAMIYATI

Qulumbetova Shaxnoza

Avezov Olmos

ANNOTATSIYA.

Mazkur ilmiy maqolada boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning kreativ va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish masalalari kompleks tarzda yoritilgan. Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyaviy ta'lim va kreativ tafakkurni shakllantirish ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda. Maqolada kreativ fikrlash tushunchasining pedagogik-psixologik mazmuni ochib berilgan, boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari nuqtayi nazaridan matematika darslarida ijodiy faoliyatni tashkil etishning samarali yo'llari asoslab berilgan. Shuningdek, muammoli ta'lim, interfaol metodlar, didaktik o'yinlar va nostandart topshiriqlarning o'quvchilarning bilish faolligi hamda mustaqil fikrlashini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim amaliyotida matematika darslarini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, matematika ta'limi, kreativ yondashuv, ijodiy fikrlash, kreativ tafakkur, muammoli ta'lim, interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, pedagogik texnologiyalar, o'quvchilarning bilish faolligi, mustaqil fikrlash.

Boshlang'ich ta'lim tizimi uzluksiz ta'limning eng muhim va mas'uliyatli bo'g'ini hisoblanadi. Aynan ushbu bosqichda o'quvchilarning bilimga bo'lgan munosabati, o'qishga qiziqishi, tafakkuri va shaxsiy sifatleri shakllana boshlaydi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda o'qitiladigan fanlarning mazmuni va metodikasi bolaning keyingi ta'lim faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Matematika fani esa o'zining mantiqiy tuzilishi, aniq tushunchalari va amaliy yo'naltirilganligi bilan o'quvchilarning intellektual rivojlanishida muhim o'rin egallaydi¹.

Bugungi kunda jamiyat taraqqiyoti tezkor ilmiy-texnik rivojlanish, axborot oqimining ko'payishi va global raqobat bilan tavsiflanadi. Bunday sharoitda ta'lim tizimi oldiga faqat bilimli emas, balki mustaqil fikrlaydigan, kreativ qarorlar qabul qila oladigan shaxslarni tayyorlash vazifasi qo'yilmoqda². Shu nuqtayi nazardan, boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida qaraladi. Chunki kreativ tafakkur shaxsning kelgusidagi o'quv va kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishida muhim omil hisoblanadi.

Kreativ fikrlash tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida keng o'rganilgan bo'lib, u shaxsning yangicha g'oyalar yaratish, muammolarga noodatiy yondashish, mavjud bilimlardan yangi vaziyatlarda samarali foydalanish qobiliyatini anglatadi³. Pedagogik jarayonda kreativ fikrlash o'quvchilarning tayyor bilimlarni passiv qabul qilishi emas, balki ularni mustaqil izlanish, tahlil va xulosalar chiqarish orqali egallashini nazarda tutadi. Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalarda kreativlik tabiiy holda mavjud bo'lib, ular ko'proq tasavvur, qiziqish va o'yin faoliyati orqali namoyon bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlari ularning ta'lim jarayonidagi faoliyatini belgilab beradi. Bu yosh davrida bolalarda obrazli tafakkur ustun bo'lib, ular ko'rgazmali vositalar, harakat va o'yin orqali bilimlarni tezroq o'zlashtiradi⁴. Shu sababli matematika darslarida faqat an'anaviy tushuntirish usullaridan foydalanish o'quvchilarning qiziqishini pasaytirishi mumkin. Aksincha, dars jarayoniga ijodiy topshiriqlar, muammoli vaziyatlar va o'yin elementlarini kiritish o'quvchilarning faolligini oshiradi hamda kreativ fikrlashini rivojlantiradi.

Matematika fanini kreativ yondashuv asosida o'qitish o'quvchilarning mantiqiy va ijodiy tafakkurini birgalikda rivojlantirish imkonini beradi. Masalalarni bir nechta usulda yechish, ochiq turdagi savollar berish, natijani asoslab berishni talab qilish o'quvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantiradi⁵. Bunday jarayonda o'quvchi faqatgina to'g'ri javob topishga emas, balki yechim jarayonini tushuntirishga ham o'rganadi.

Muammoli ta'lim matematika darslarida kreativ fikrlashni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Muammoli vaziyatlar o'quvchilarni fikrlashga majbur qiladi, ularni izlanishga undaydi va

bilimlarni ongli o'zlashtirishga yordam beradi. O'qituvchi tomonidan berilgan muammo o'quvchilarning mavjud bilimlari bilan yangi vaziyat o'rtasida qarama-qarshilikni yuzaga keltiradi va shu orqali fikrlash jarayoni faollashadi⁶.

Interfaol metodlar ham boshlang'ich sinflarda matematika darslarini samarali tashkil etishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodlar o'quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi, ularning fikr bildirish, bahslashish va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Natijada o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalashga va boshqalarning fikrini hurmat qilishga o'rganadi.

Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun eng qulay va samarali ta'lim vositalaridan biridir. O'yin jarayonida o'quvchilar bilimlarni majburiyat sifatida emas, balki qiziqarli faoliyat sifatida qabul qiladi. Bu esa bilimlarning mustahkam o'zlashtirilishiga va kreativ tafakkurning rivojlanishiga xizmat qiladi⁷. Matematika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini, tezkor qaror qabul qilishini va ijodiy yondashuvini rivojlantiradi.

O'qituvchining roli boshlang'ich sinflarda kreativ ta'lim muhitini yaratishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchilarning har bir fikrini qadrlashi, ularni rag'batlantirishi va xatolardan qo'rqmaslikka o'rgatishi zarur. Ijobiy psixologik muhitda o'quvchilar o'z imkoniyatlarini erkin namoyon etadi va ijodiy faolligi oshadi⁸.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda matematika darslarida kreativ va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim talablaridan biridir. Kreativ yondashuv asosida tashkil etilgan matematika darslari o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, muammolarni tahlil qilishini va bilimlarni ongli o'zlashtirishini ta'minlaydi. Bu esa boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishga va kelajakda raqobatbardosh, ijodkor shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Абдуллаева Н. А. Boshlang'ich ta'limda matematika o'qitish metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2018. — 240 b.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2020.
3. Torrance E. P. Creativity in Education. — New York: McGraw-Hill, 1974. — 320 p.
4. Пиаже Ж. Bolaning aqliy rivojlanishi. — Moskva: Pedagogika, 1983. — 280 b.
5. Polya G. How to Solve It. — Princeton: Princeton University Press, 2004. — 253 p.
6. Матюшкин А. М. Muammoli ta'lim nazariyasi va amaliyoti. — Moskva: Prosveshcheniye, 1991. — 192 b.
7. Usmonov S. S. Boshlang'ich sinflarda didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi. — Toshkent: Fan, 2019. — 156 b
8. Vygotsky L. S. Thought and Language. — Cambridge, MA: MIT Press, 1986. — 287 p.